

ปัญหาการบังคับทางปกครอง ในการควบคุมและลงโทษผู้ประกอบการโทรคมนาคม

อานนท์ เลียงวัฒนศิริณย์*
ศาสตราจารย์ ดร.ไพศิษฐ์ พิพัฒน์กุล**

บทคัดย่อ

จากการแข่งขันในเชิงธุรกิจโทรคมนาคมในปัจจุบันประกอบกับการช่วงชิงความได้เปรียบในการประกอบกิจการผู้รับใบอนุญาตจึงต้องทำทุกวิถีทางเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์สูงสุดด้วยการลงทุนที่ต่ำที่สุดโดยมิได้คำนึงถึงประโยชน์ของผู้ใช้บริการแต่อย่างใดหลายครั้งที่เหตุผลดังกล่าวนำมาซึ่งการกระทำที่ขัดต่อกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับเพียงเพื่อให้บริษัทของตนได้เปรียบคู่แข่งในการประกอบกิจการ ดังนั้น กสทช. ในฐานะที่เป็นองค์กรกำกับดูแลการประกอบกิจการโทรคมนาคมโดยมีการกำหนดให้สามารถใช้เครื่องมือคือ “การออกคำสั่งทางปกครอง” และหากผู้ประกอบการยังฝ่าฝืนเครื่องมืออีกชนิดหนึ่งก็คือ “การบังคับทางปกครอง” ตามพระราชบัญญัติประกอบกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2544 หมวด 9 เรื่องการบังคับทางปกครอง มาตรา 64, 65 และ 66 มีการกำหนดรูปแบบของการบังคับทางปกครองไว้ 3 รูปแบบคือ การปรับ การพักใช้ใบอนุญาต และการเพิกถอนใบอนุญาต

1. บทนำ

การศึกษาเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหลักการและแนวความคิดในการบังคับใช้การบังคับทางปกครอง ในส่วนของปัญหาการควบคุมและลงโทษผู้ประกอบการโทรคมนาคม โดยการปรับ และการพักใช้และเพิกถอนใบอนุญาตประกอบกิจการโทรคมนาคม รวมถึงการใช้การบังคับทางปกครอง ในส่วนของปัญหาการควบคุมและลงโทษผู้ประกอบการโทรคมนาคม โดยวิธีอื่น ของหน่วยงานกำกับดูแลการประกอบกิจการโทรคมนาคม อย่างคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ หรือ กสทช. ตามพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2553 และ พระราชบัญญัติการประกอบกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2544 ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้น รวมถึงวิธีการแก้ไขในการบังคับใช้การบังคับทางปกครองดังกล่าว

* นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

** ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

การแข่งขันในการประกอบกิจการโทรคมนาคมมีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นสืบเนื่องมาจากการเปิดเสรีทางการค้า ลดการผูกขาดของหน่วยงานรัฐวิสาหกิจได้มีการจัดตั้งหน่วยงานอิสระเพื่อกำกับดูแลการประกอบกิจการโทรคมนาคมคือ คณะกรรมการกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กทช.) ตั้งตามพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2543 จากนั้นได้ปรับเปลี่ยนเป็น คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ National Broadcasting and Telecommunication Commission (กสทช.) เป็นหน่วยงานอิสระของรัฐ มีบทบาทหน้าที่ในการบริหารความถี่วิทยุเพื่อกิจการโทรคมนาคม และกำกับดูแลการประกอบกิจการโทรคมนาคม กสทช. จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่ และกำกับการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2553 หลังจากการก่อตั้งองค์กรกำกับดังกล่าวขึ้นได้มีการออกระเบียบหลักเกณฑ์เพื่อใช้ในการกำกับกิจการโทรคมนาคมมากมายหลายฉบับ โดยหลักของการกำกับดูแลกิจการโทรคมนาคม ได้เน้นการแข่งขันที่เท่าเทียมและเป็นธรรม เป็นประโยชน์ต่อประชาชนผู้ใช้บริการ รวมถึงการใช้คลื่นความถี่ซึ่งเป็นทรัพยากรของชาติได้อย่างเต็มประสิทธิภาพและมีประโยชน์สูงสุดโดยหลักการแล้วการกำกับดูแลกิจการโทรคมนาคมในรูปแบบใบอนุญาต จะเน้นการแข่งขันที่เท่าเทียมและเป็นธรรมของผู้ประกอบการแต่ด้วยพื้นฐานของการให้บริการในกิจการโทรคมนาคมของไทยนั้น ไม่ได้เป็นไปอย่างที่ใ้วางหลักการไว้เนื่องจากการเริ่มต้นของผู้ประกอบการที่ไม่เท่าเทียมกันทั้งในเรื่องจำนวนผู้ใช้บริการและการครอบคลุมพื้นที่ของโครงข่ายที่ให้บริการ จุดเริ่มต้นที่ไม่เท่าเทียมและเป็นธรรมจึงเป็นไปได้ยากยิ่ง ที่คนไทยจะได้เห็นให้การแข่งขันของผู้ให้บริการที่เท่าเทียมและเป็นธรรมอย่างหลักการที่ใ้วางเอาไว้

จากการศึกษาพบว่า สภาพพื้นฐานในการประกอบกิจการโทรคมนาคมย่อมต้องมีผู้รับใบอนุญาตให้บริการที่มีขนาดธุรกิจเล็กใหญ่แตกต่างกันตามจำนวนลูกค้าผู้ใช้บริการแต่การบังคับทางปกครองในการกำกับดูแลการประกอบกิจการโทรคมนาคมตามพระราชบัญญัติประกอบกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2544 ที่มีอยู่เป็นแบบเท่าเทียมโดยมิได้นำเอาขนาดธุรกิจและจำนวนผู้ใช้บริการที่ได้รับผลกระทบจากการปฏิบัติฝ่าฝืนกฎหมายของผู้รับใบอนุญาตมาพิจารณาในการบังคับทางปกครอง จึงส่งผลให้การบังคับทางปกครองในการกำกับดูแลกิจการโทรคมนาคมที่มีอยู่ไม่สามารถนำมาบังคับใช้ได้จริงโดยเฉพาะกับผู้รับใบอนุญาตรายใหญ่ซึ่งจะได้เปรียบผู้รับใบอนุญาตรายเล็ก ไม่ว่าจะเป็นการบังคับทางปกครองในรูปแบบ การปรับ การพักใช้ใบอนุญาต และการเพิกถอนใบอนุญาต เช่น การบังคับทางปกครองในรูปแบบการปรับ กสทช. จะกำหนดค่าปรับเป็นจำนวนเงินในอัตราเดียวกันบังคับใช้กับผู้รับใบอนุญาตทุกราย ส่งผลกระทบต่อผู้รับใบอนุญาตรายเล็กที่มีลูกค้าน้อย รายได้น้อย แต่จะไม่กระทบกับผู้ให้บริการรายใหญ่เนื่องจากมีลูกค้าจำนวนมาก รายได้ก็มาก การบังคับทางปกครองในรูปแบบการพักใช้ใบอนุญาต และการเพิกถอนใบอนุญาต การตัดสินใจของ กสทช. ย่อมตัดสินใจใช้การบังคับทางปกครองได้ง่าย

เนื่องจากมีผู้ใช้บริการได้รับผลกระทบจำนวนน้อย ในทางกลับกันถ้าเป็นผู้รับใบอนุญาตรายใหญ่ กสทช. อาจจะต้องทบทวนการบังคับทางปกครองมากขึ้นหรืออาจถึงขนาดที่ไม่สามารถให้การ บังคับทางปกครองกับผู้รับใบอนุญาตรายใหญ่ได้ เนื่องจากผู้รับใบอนุญาตรายใหญ่มีประชาชน ผู้ใช้บริการจำนวนมากเป็นตัวประกัน

ตามเหตุผลที่ได้กล่าวมานั้น ก่อให้เกิดข้อจำกัดหรือปัญหาการบังคับใช้การบังคับทาง ปกครอง ในการกำกับดูแลกิจการโทรคมนาคม ทั้งในเรื่องความเท่าเทียมและเป็นธรรม ในการให้บริการและแข่งขันทางธุรกิจ รวมถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับ กสทช. ในส่วนของ การใช้อำนาจกำกับดูแลการประกอบกิจการโทรคมนาคม และที่สำคัญที่สุดคือผลกระทบที่จะเกิด ขึ้นกับประชาชนผู้ใช้บริการ ซึ่งจะได้รับผลกระทบจากทั้งการกระทำที่ฝ่าฝืนกฎหมายของ ผู้ประกอบกิจการโทรคมนาคม และผลกระทบจากการใช้การบังคับทางปกครองใน การควบคุมและลงโทษผู้ประกอบกิจการโทรคมนาคม อย่างเช่นการพักใช้ และเพิกถอน ใบอนุญาต จึงได้ศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยอาศัยหลักทฤษฎีพื้นฐานเรื่อง การบังคับทางปกครองผนวกกับสภาพปัญหาตามความเป็นจริงในการประกอบกิจการ โทรคมนาคมของไทยอ้างอิงกับแนวทางการบังคับทางปกครองในต่างประเทศ จะเห็นได้ว่าการ บังคับทางปกครองที่นำมาใช้กับการควบคุมและลงโทษผู้ประกอบกิจการโทรคมนาคม โดยการ ปรับ หรือ การพักใช้และเพิกถอนใบอนุญาต ของประเทศไทยนั้นไม่สามารถบังคับใช้ได้จริง หรือ เป็นการบังคับใช้ที่ไม่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเนื่องจากไม่สามารถหยุดยั้งการกระทำที่ฝ่า ฝืนกฎหมายของผู้ประกอบกิจการโทรคมนาคมได้

2. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการบังคับทางปกครองในการควบคุมและลงโทษ ผู้ประกอบกิจการโทรคมนาคม

การประกอบกิจการโทรคมนาคมในประเทศไทยแต่เดิมมีเพียงหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ 2 หน่วยงาน คือ องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย ปัจจุบันคือ บริษัท ทีโอที จำกัด(มหาชน) และการสื่อสารแห่งประเทศไทย ซึ่งปัจจุบันคือ บริษัท กสท โทรคมนาคม จำกัด(มหาชน) เป็นผู้ ให้บริการในลักษณะที่ผูกขาดภายใต้การกำกับดูแลของกรมไปรษณีย์โทรเลขและกระทรวงเจ้า สังกัด ต่อมารูปแบบการให้บริการในด้านโทรคมนาคมเริ่มมีความหลากหลายมีบริการใหม่เกิดขึ้น มากมายไม่ใช่เพียงแค่บริการโทรเลขหรือโทรศัพท์อีกต่อไป ความต้องการใช้บริการเพิ่มมากขึ้น อย่างรวดเร็วประกอบกับความก้าวหน้าทางโทรคมนาคมถูกนำไปยึดโยงกับการพัฒนาประเทศ

การให้บริการแบบผูกขาดของหน่วยงานรัฐซึ่งมากด้วยขั้นตอนและกระบวนการ ก่อให้เกิดความล่าช้าไม่เท่าทันต่อความต้องการของประชาชนและการขยายตัวของเศรษฐกิจ ท้ายที่สุดการให้บริการในรูปแบบเดิมจึงถูกมองว่าเป็นอุปสรรคของการพัฒนาประเทศ แนวคิด เรื่องการให้บริการโดยเอกชนได้เริ่มต้นขึ้นด้วยการให้บริการภายใต้ระบบสัมปทานของหน่วยงาน

รัฐวิสาหกิจเดิมคือ องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย และการสื่อสารแห่งประเทศไทย ต่อมา แม้กระทั่งการให้บริการโดยเอกชนภายใต้ระบบสัมปทานดังกล่าวยังถูกมองว่าเป็นการเพิ่มภาระให้กับประชาชนผู้ให้บริการเนื่องจากบริษัทเอกชนมีต้นทุนค่าใช้จ่ายตามสัญญาสัมปทานจำนวนมาก แนวคิดเกี่ยวกับการแข่งขันเสรีเริ่มก่อตัวขึ้น พร้อมกับการก่อตั้งหน่วยงานกำกับดูแลการประกอบกิจการโทรคมนาคม และมีความพยายามที่จะปรับเปลี่ยนรูปแบบสัมปทานเป็นรูปแบบของใบอนุญาตผู้ให้บริการโทรคมนาคมจึงปรับเปลี่ยนมาเป็นผู้รับใบอนุญาต

ท้ายที่สุดการให้บริการในรูปแบบเดิมจึงถูกมองว่าเป็นอุปสรรคของการพัฒนาประเทศ แนวคิดเรื่องการให้บริการโดยเอกชนได้เริ่มต้นขึ้นด้วยการให้บริการภายใต้ระบบสัมปทานของหน่วยงานรัฐวิสาหกิจเดิมคือ องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทยและการสื่อสารแห่งประเทศไทย ต่อมาแม้กระทั่งการให้บริการโดยเอกชนภายใต้ระบบสัมปทานดังกล่าวยังถูกมองว่าเป็นการเพิ่มภาระให้กับประชาชนผู้ให้บริการเนื่องจากบริษัทเอกชนมีต้นทุนค่าใช้จ่ายตามสัญญาสัมปทานจำนวนมาก แนวคิดเกี่ยวกับการแข่งขันเสรีเริ่มก่อตัวขึ้น พร้อมกับการก่อตั้งหน่วยงานกำกับดูแลการประกอบกิจการโทรคมนาคม และมีความพยายามที่จะปรับเปลี่ยนรูปแบบสัมปทานเป็นรูปแบบของใบอนุญาตผู้ให้บริการโทรคมนาคมจึงปรับเปลี่ยนมาเป็นผู้รับใบอนุญาต ด้วยหวังว่ารูปแบบใบอนุญาตจะเป็นการพลิกสภาพธุรกิจที่เป็นแบบผูกขาดมาเป็นการแข่งขันอย่างเสรีและเป็นธรรม ผู้ให้บริการรายใหม่มีโอกาสเข้ามาทำธุรกิจและเมื่อมีผู้ประกอบการโทรคมนาคมมากขึ้นการแข่งขันทางด้านราคา และคุณภาพในการให้บริการก็จะมากขึ้นตามไปด้วย ประชาชนผู้ให้บริการก็จะได้รับประโยชน์เป็นเงาตามตัว

ในความเป็นจริงสภาพธุรกิจโทรคมนาคมไม่ได้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ กสทช. ได้วางไว้ ทั้งที่มีกฎหมายหรือประกาศหลักเกณฑ์ต่างๆที่เป็นเครื่องมือในการควบคุมและลงโทษผู้ประกอบการโทรคมนาคมที่กระทำการฝ่าฝืนกฎหมาย แต่เครื่องมือในการควบคุมและลงโทษที่มีอยู่อย่างเช่น การปรับ และการพักใช้และเพิกถอนใบอนุญาตประกอบกิจการโทรคมนาคม ตามพระราชบัญญัติการประกอบกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2544 ก็ยังไม่มีหลักเกณฑ์ ที่จะทำให้เครื่องมือในการควบคุมและลงโทษผู้ประกอบการโทรคมนาคมนั้นใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพเมื่อเครื่องมือไม่สามารถใช้ได้จริง หรือใช้อย่างไม่มีประสิทธิภาพ ผู้ประกอบการโทรคมนาคมก็จะไม่มีความเกรงกลัวต่อ กฎหมายหรือประกาศหลักเกณฑ์ต่างๆที่มีอยู่

3. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบังคับทางปกครองในการควบคุมและลงโทษผู้ประกอบการโทรคมนาคมและสภาพโดยทั่วไปของกิจการโทรคมนาคมของไทยและต่างประเทศ

3.1 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบังคับทางปกครองในการควบคุมและลงโทษผู้ประกอบการกิจการโทรคมนาคมของไทย

พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2553 ได้กล่าวถึงองค์กรที่ใช้อำนาจในการกำกับดูแลการประกอบกิจการโทรคมนาคม นั่นก็คือ คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ หรือ กสทช. ในการกำกับดูแลการประกอบกิจการโทรคมนาคม รวมถึงเรื่องการออกใบอนุญาตประกอบกิจการโทรคมนาคม การกำกับในเรื่องของทิศทางแผนพัฒนาด้านกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม โดยการวางแผนแม่บทในการพัฒนา และรวมถึงการควบคุมและลงโทษผู้ประกอบการโทรคมนาคมที่กระทำการฝ่าฝืนกฎหมายด้วย เครื่องมือในการควบคุมและลงโทษผู้ประกอบการโทรคมนาคมที่มีอยู่ตาม พระราชบัญญัติการประกอบกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2544

3.2 สภาพทั่วไปของการประกอบกิจการโทรคมนาคมไทย

ภายหลังจากการปรับเปลี่ยนรูปแบบธุรกิจโทรคมนาคมจากระบบสัมปทานมาเป็นระบบใบอนุญาตด้วยความหวังว่าจะมีผู้ประกอบการรายใหม่เข้ามาให้บริการโทรคมนาคมเพื่อเพิ่มการแข่งขันทั้งด้านราคาและ คุณภาพของบริการแต่สถานการณ์จริงหาได้เป็นเช่นนั้นไม่ มีการเปิดประมูลคลื่นความถี่ย่าน 2100 เมกกะเฮิร์ตซ์ เพื่อรองรับให้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ระบบ 3 G แต่ท้ายที่สุดผู้ชนะการประมูลก็ยังคงเป็นบริษัทในเครือ ของบริษัทผู้ประกอบการโทรคมนาคมรายเดิม เหตุผลที่เป็นเช่นนั้นก็มีหลายสาเหตุ เช่น การที่ต้องใช้เงินลงทุนจำนวนมากในการวางโครงข่าย อีกทั้งผู้ใช้บริการก็มีผู้ให้บริการรายหลักอยู่แล้ว ประกอบกับหลักเกณฑ์ในการประกอบกิจการโทรคมนาคมก็ยังไม่เอื้ออำนวยที่จะให้ผู้ประกอบการโทรคมนาคมรายใหม่เข้ามาเปิดให้บริการ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการใช้โครงข่ายเดียวกัน หรือหลักเกณฑ์ในการย้ายค่ายย้ายเครือข่าย ก็ตาม ซึ่งผู้ประกอบการโทรคมนาคมรายเดิมยังคงดำเนินการในลักษณะการกีดกันทางการค้า เช่น กำหนดเงื่อนไขเพิ่มเติมในการย้ายค่ายหมายเลขเดิม เป็นต้น

3.3 การกำกับดูแลกิจการโทรคมนาคมและสภาพทั่วไปของการควบคุมและลงโทษผู้ประกอบการโทรคมนาคมของต่างประเทศ

ปัจจุบันเทคโนโลยีด้านกิจการโทรคมนาคมได้พัฒนาไปอย่างมาก การสื่อสารที่พัฒนาก้าวไกลนั้นส่งผลให้การติดต่อสื่อสารง่ายขึ้น ค่าใช้จ่ายน้อยลง เสมือนว่าโลกมีขนาดเล็กลง การพัฒนาด้านโทรคมนาคมจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของแต่ละประเทศ เดิมประเทศส่วนใหญ่ในโลกใช้ระบบสัมปทานในการให้บริการโทรคมนาคม ด้วยเห็นว่าคลื่นความถี่เป็นทรัพย์สินของชาติ ด้วยเหตุผลเรื่องความเป็นอุปสรรคของระบบสัมปทานนานาประเทศจึงเปลี่ยนมาใช้ระบบใบอนุญาต โดยมีหน่วยงานกำกับดูแลการประกอบกิจการ

โทรคมนาคม แต่บทบาทหน้าที่ก็จะแตกต่างกันไปบ้างเล็กน้อย แต่ใจความสำคัญคือปล่อยให้ผู้ประกอบการโทรคมนาคมมีความเป็นอิสระมากขึ้น จะกำกับการประกอบการโทรคมนาคมเท่าที่จำเป็นเท่านั้น เช่นการกระทำที่ฝ่าฝืนกฎหมายและส่งผลกระทบต่อผู้ใช้บริการโดยตรง เครื่องมือที่ใช้ในการควบคุมและลงโทษผู้ประกอบการโทรคมนาคม คล้ายกันเช่น การปรับ การพักใช้และเพิกถอนใบอนุญาตประกอบการโทรคมนาคม แต่จากการศึกษาอย่างเช่นองค์การกำกับดูแลการประกอบการโทรคมนาคมของ ประเทศอังกฤษ จะใช้การบังคับทางปกครองในการควบคุมและลงโทษผู้ประกอบการโทรคมนาคมโดยการปรับ ซึ่งจะส่งผลประกอบการของผู้ประกอบการโทรคมนาคมเป็นฐานในการคิดค่าปรับ เป็นต้น

4. วิเคราะห์ปัญหาข้อกฎหมายในการใช้การบังคับทางปกครองในการควบคุมและการลงโทษผู้ประกอบการโทรคมนาคม

การบังคับทางปกครองนั้นมีความมุ่งหมายเพื่อจัดกระบวนการของกิจกรรมทางปกครองให้ดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ และถูกต้องเป็นธรรมได้สัดส่วนต่อประโยชน์สาธารณะและเหมาะสมพอสมควรแก่เหตุ ต้องมีขั้นตอนที่ชัดเจน เหมาะสม จากการศึกษาการใช้การบังคับทางปกครองในการควบคุมและการลงโทษผู้ประกอบการโทรคมนาคมและอุปสรรคในทางกฎหมายดังนี้

- 1) ปัญหาความบกพร่องในการควบคุมและลงโทษผู้ประกอบการโทรคมนาคม โดย การปรับ
- 2) ปัญหาความบกพร่องในการควบคุมและลงโทษผู้ประกอบการโทรคมนาคม โดย การพักใช้ หรือการเพิกถอนใบอนุญาต ประกอบกิจการโทรคมนาคม
- 3) ข้อจำกัดในการควบคุมและลงโทษผู้ประกอบการโทรคมนาคม โดยวิธีอื่นและการเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบ

5. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีการบังคับทางปกครอง ประอบการการศึกษาสภาพทั่วไปของการประกอบการโทรคมนาคมของไทยและต่างประเทศ ในส่วนของการใช้การบังคับทางปกครองในการควบคุมและลงโทษผู้ประกอบการโทรคมนาคมโดยการปรับ หรือการพักใช้และเพิกถอนใบอนุญาต ผู้เขียนมีความเห็นและข้อเสนอแนะสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. ประเด็นหลักเกณฑ์ในการคิดค่าปรับกรณีผู้ประกอบการโทรคมนาคมกระทำฝ่าฝืนกฎหมาย ซึ่งในปัจจุบันจากคำสั่งของ กสทช. ในการคิดค่าปรับเพื่อเป็นการลงโทษผู้ประกอบการโทรคมนาคมนั้น ไม่มีการนำจำนวนผู้ใช้บริการหรือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำที่ฝ่าฝืนของผู้ประกอบการโทรคมนาคม มาเป็นฐานในการคิดค่านวนค่าปรับ และการ

คิดค่าปรับของ กสทช. ที่มีต่อผู้ประกอบการโทรคมนาคมแต่ละครั้ง ก็ไม่มีสิ่งใดเป็นหลักประกันได้ว่าการคิดค่าปรับนั้นจะเป็นไปอย่างสมเหตุสมผล ในภาคของการคิดค่าปรับของ กสทช. นั้น ก่อนที่ กสทช. จะได้ผลลัพธ์ของค่าปรับเพื่อเป็นการลงโทษผู้ประกอบการโทรคมนาคมในแต่ละครั้งนั้น จะได้มาโดยผ่านกระบวนการในรูปแบบของคณะกรรมการซึ่งในแต่ละครั้งบุคคลที่เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการพิจารณาค่าปรับจึงสลับเปลี่ยนหมุนเวียนกันไป ไม่ได้มีการกำหนดคณะกรรมการพิจารณาค่าปรับอย่างตายตัว จึงส่งผลให้ค่าปรับที่นำมาใช้เพื่อการควบคุมและลงโทษผู้ประกอบการโทรคมนาคมขาดความน่าเชื่อถือและเป็นเหตุให้ผู้ประกอบการโทรคมนาคมสามารถใช้เป็นเหตุในการยื่นคำร้องต่อศาลปกครองเพื่อให้เพิกถอนคำสั่งปรับเพื่อลงโทษต่อผู้ประกอบการโทรคมนาคมในทางปกครองดังกล่าว และยังเป็นภาระต่อ กสทช. ที่จะต้องชี้แจงต่อศาลถึงกระบวนการคิด พิจารณาค่าปรับดังกล่าว สุ่มเสี่ยงต่อการที่ศาลปกครองจะมีคำสั่งให้เพิกถอนคำสั่งปรับดังกล่าว ทำให้รัฐต้องเสียงบประมาณทั้งยังส่งผลกระทบต่อประชาชนผู้ใช้บริการที่ต้องแบกรับภาระจากการฝ่าฝืนกฎหมายของผู้ประกอบการโทรคมนาคม ซึ่งเป็นผลมาจากเครื่องมือในการควบคุมและลงโทษผู้ประกอบการโทรคมนาคม ของหน่วยงานกำกับดูแลอย่าง กสทช. ไม่มีประสิทธิภาพ

ดังนั้น ผู้เขียนจึงขอเสนอแนะว่า กสทช. ในฐานะหน่วยงานที่มีอำนาจกำกับดูแลควรสร้างบรรทัดฐานในการคิดค่าปรับรวมถึงการนำจำนวนของผู้ใช้บริการที่ได้รับความเสียหาย ขนาดธุรกิจของผู้ประกอบการโทรคมนาคม มาใช้เป็นฐานในการคิดค่าปรับเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมระหว่างผู้ประกอบการโทรคมนาคมด้วยกัน และทำให้การควบคุมและการลงโทษผู้ประกอบการโทรคมนาคมโดยการปรับ นั้นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้หากมีการกระบวนการคิดค่าปรับที่เป็นบรรทัดฐานสามารถอธิบายได้และมีประสิทธิภาพ ยังเป็นการปรามผู้ประกอบการโทรคมนาคมที่จะกระทำฝ่าฝืนกฎหมายได้เป็นอย่างดีอีกด้วย ซึ่งรูปแบบของหลักเกณฑ์ที่เป็นบรรทัดฐานในการพิจารณาค่าปรับนั้นควรออกมาในรูปแบบของ ประกาศ กสทช.

2. ประเด็นการพิจารณาใช้การบังคับทางปกครองในการควบคุมและลงโทษผู้ประกอบการโทรคมนาคมโดยการ พักใช้และเพิกถอนใบอนุญาตประกอบการโทรคมนาคมนั้น ถือได้ว่าเป็นมาตรการที่เป็นเครื่องมือที่ปรากฏอยู่ในกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลการประกอบการโทรคมนาคมของทุกประเทศ แต่โดยสภาพของข้อเท็จจริงในการประกอบการโทรคมนาคมแล้ว การบังคับทางปกครองในการควบคุมและลงโทษผู้ประกอบการโทรคมนาคมโดยการ พักใช้และเพิกถอนใบอนุญาตประกอบการโทรคมนาคม แทบจะไม่เคยถูกนำมาใช้ได้จริงเลย โดยเฉพาะประเทศที่ไม่มีการวางหลักเกณฑ์การบังคับใช้เครื่องมือนี้ซึ่งนั้นก็รวมถึงประเทศไทยด้วย ถึงแม้ว่าในขั้นตอนของการขอรับใบอนุญาตในการประกอบการโทรคมนาคม ตามพระราชบัญญัติการประกอบการโทรคมนาคม พ.ศ. 2544 จะกำหนดให้ผู้ประกอบการที่ได้รับใบอนุญาตให้ประกอบการโทรคมนาคมนั้นตั้งนำส่งหลักเกณฑ์การเยียวยาผู้ใช้บริการกรณีที่มีสิทธิในการใช้ใบอนุญาตประกอบการโทรคมนาคมนั้น

ได้สิ้นสุดลงซึ่งรวมถึงการถูกเพิกถอนใบอนุญาตด้วย แต่ในความเป็นจริง กสทช. ในฐานะผู้ใช้ อำนาจกำกับดูแลกิจการโทรคมนาคม หาได้ให้ความสำคัญต่อบทบัญญัติดังกล่าวไม่ทำให้ในปัจจุบันยังไม่มีผู้ประกอบการรายใดที่ได้รับใบอนุญาตให้ประกอบกิจการโทรคมนาคม นำส่ง หลักเกณฑ์การเยียวยาดังกล่าว ดังนั้นจึงเกิดความสับสนเกรงที่ผู้ประกอบการโทรคมนาคมที่ถูก กสทช. มีคำสั่งให้พักใช้หรือเพิกถอนใบอนุญาต ซึ่งมีผลให้ต้องยุติการให้บริการ แต่คำสั่งให้ พักใช้หรือเพิกถอนใบอนุญาตหาได้ส่งผลต่อผู้ประกอบการโทรคมนาคมแต่ฝ่ายเดียวไม่ ยังมี ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการพักใช้และเพิกถอนใบอนุญาตอีกนั่นก็คือประชาชนผู้ใช้บริการ นี่จึงเป็น สาเหตุให้ผู้เขียนให้ความเห็นว่าการบังคับทางปกครองในการควบคุมและลงโทษผู้ประกอบการ โทรคมนาคมโดยการพักใช้และเพิกถอนใบอนุญาตประกอบกิจการโทรคมนาคมนั้นไม่สามารถ นำมาใช้ได้จริง เนื่องจากผู้ประกอบการโทรคมนาคมมีประชาชนผู้ใช้บริการเป็นตัวประกัน และ ถือได้ว่าจำนวนผู้ใช้บริการยังมีจำนวนมากเท่าใดยิ่งส่งผลต่อการพิจารณาตัดสินใจออกคำสั่งพักใช้ หรือเพิกถอนใบอนุญาตประกอบกิจการโทรคมนาคมต่อผู้ประกอบการโทรคมนาคมนั้นได้ สิ่งเหล่านี้ส่งผลกระทบโดยตรงทั้งต่อ กสทช. ในฐานะหน่วยงานที่ใช้อำนาจในการกำกับดูแลการ ประกอบกิจการ และส่งผลกระทบต่อผู้ใช้บริการในอีกมิติหนึ่งนั่นก็คือเมื่อผู้ประกอบการโทร คมนาคมไม่มีความเกรงกลัวต่อการบังคับทางปกครองที่เป็นเครื่องมือในการควบคุมและลงโทษผู้ ประกอบกิจการโทรคมนาคมที่กระทำฝ่าฝืนกฎหมาย ซึ่งการกระทำที่ฝ่าฝืนกฎหมายดังกล่าว โดยมากเป็นข้อห้ามที่ส่งผลกระทบต่อผู้ใช้บริการโดยตรง เช่น ก่อให้เกิดภาระค่าใช้จ่ายมากขึ้น และในภาพรวมแล้วด้วยเหตุดังที่กล่าวมานั้นส่งผลกระทบไปถึงภาพรวมของภาคธุรกิจ โทรคมนาคม นั่นก็คือก่อให้เกิดการกีดกันและการผูกขาดทางการค้า เนื่องจากในเชิงธุรกิจ เป้าหมายที่สำคัญนั่นก็คือ ผลกำไรจากการประกอบกิจการทำธุรกิจที่มีคู่แข่งจำนวนมากย่อม หมายถึงต้นทุนที่ใช้ในการแข่งขันจำนวนมากขึ้นด้วยเช่นกัน และในทางการกลับกันถ้าการแข่งขัน สูงรายได้ก็จะลดลงเนื่องจากการแข่งขันในด้านราคา เพราะฉะนั้นมีช่องทางที่ทำให้การแข่งขันใน ตลาดลดลง นั่นก็คือลดจำนวนผู้ประกอบการที่แข่งขันในทางธุรกิจ โดยการกีดกันทางการค้า ผลที่ เกิดขึ้นในภาพธุรกิจก็จะทำให้วัตถุประสงค์ในการก่อตั้ง กสทช. นั่นก็คือเพื่อก่อให้เกิดการแข่งขัน ที่เท่าเทียมและเป็นธรรม ให้ผู้ประกอบการโทรคมนาคมรายใหม่ได้มีโอกาสเข้าให้บริการ ย่อม ไม่อาจเป็นจริงได้ จะเห็นได้ว่าข้อบกพร่องในการบังคับทางปกครองในการควบคุมและลงโทษผู้ ประกอบกิจการโทรคมนาคมโดยการ พักใช้และเพิกถอนใบอนุญาตประกอบกิจการโทรคมนาคม เพียงข้อที่ยกขึ้นนี้เพียงข้อเดียวสามารถส่งผลกระทบเป็นการสิ้นเสียเพื่อนวงการโทรคมนาคมได้ทั้ง วงการ

ดังนั้นเพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาในประเด็นการบังคับทางปกครองใน การควบคุมและลงโทษผู้ประกอบการโทรคมนาคมโดยการ พักใช้และเพิกถอนใบอนุญาต ประกอบกิจการโทรคมนาคมนี้ โดยการกำหนดให้ กสทช. ใช้อำนาจในการกำกับดูแลโดย การออกหลักเกณฑ์ในการที่ใช้บังคับสำหรับกรณี que ผู้ประกอบการโทรคมนาคมถูกคำสั่ง

พักใช้หรือเพิกถอนใบอนุญาตประกอบกิจการโทรคมนาคม โดยหลักเกณฑ์ดังกล่าวต้องกำหนดให้ชัดเจนถึงขั้นตอนการปฏิบัติของผู้ประกอบกิจการโทรคมนาคมที่ได้รับคำสั่งดังกล่าว ว่าก่อนที่จะยุติการให้บริการจะต้องมีการดูแลเยียวยาผู้ใช้บริการที่ยังคงอยู่ในระบบโดยให้ผู้ใช้บริการรู้ว่าตนได้รับผลกระทบจากการถูกพักใช้หรือเพิกถอนใบอนุญาตประกอบกิจการโทรคมนาคมของผู้ประกอบกิจการโทรคมนาคมให้น้อยที่สุด หรือไม่ได้รับผลกระทบเลย กสทช. ควรกำหนดเวลาที่ชัดเจนในการดำเนินการของผู้ประกอบกิจการดังกล่าว และรูปแบบของหลักเกณฑ์ดังกล่าวให้เป็นประกาศของ กสทช. เมื่อมีหลักเกณฑ์ในการดำเนินการที่รองรับชัดเจน การใช้การบังคับทางปกครองในการควบคุมและลงโทษผู้ประกอบกิจการโทรคมนาคมโดยการ พักใช้และเพิกถอนใบอนุญาตประกอบกิจการโทรคมนาคม ก็ย่อมสามารถนำมาใช้ให้เกิดผลขึ้นจริงได้ มิได้เป็นเพียงเครื่องมือที่ชำระของ กสทช. อีกต่อไป

3. ประเด็นการใช้การบังคับทางปกครองในการควบคุมและลงโทษผู้ประกอบกิจการโทรคมนาคมโดยทางอื่น ๆ เนื่องจากรูปแบบของการควบคุมและลงโทษผู้ประกอบกิจการโทรคมนาคมนั้น ควรบังคับใช้ในลักษณะที่ยืดหยุ่นได้ ไม่ได้มุ่งเน้นการลงโทษผู้ประกอบกิจการโทรคมนาคมอย่างเคร่งครัดเพียงอย่างเดียว หลักคิดในข้อนี้ก็คือนอกจากการปรับ หรือการพักใช้และเพิกถอนใบอนุญาตประกอบกิจการโทรคมนาคม ที่มีอยู่ใน พระราชบัญญัติการประกอบกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2544 แล้ว ยังมีการบังคับทางปกครองในการควบคุมและลงโทษผู้ประกอบกิจการโทรคมนาคมอื่น ๆ อีกหรือไม่ ผู้เขียนเห็นว่าการประกอบกิจการโทรคมนาคมเป็นเรื่องของการกฎหมายที่ต้องพัฒนาให้เท่าทันต่อเทคโนโลยีที่ปรับเปลี่ยนไปอย่างก้าวกระโดด ดังนั้นการพัฒนาจะเกิดขึ้นได้ผู้ประกอบกิจการก็ต้องมีความคล่องตัวในการประกอบกิจการด้วยความแข็งแกร่งของผู้ประกอบกิจการโทรคมนาคมก็หมายถึงคุณภาพของการให้บริการด้วย ดังนั้นการบังคับทางปกครองในการควบคุมและลงโทษผู้ประกอบกิจการโทรคมนาคมโดยการไม่ควรเน้นการที่จะส่งผลให้ผู้ประกอบกิจการต้องยุติการให้บริการเพียงอย่างเดียวอย่างเช่นการ พักใช้และเพิกถอนใบอนุญาตประกอบกิจการโทรคมนาคม ควรพิจารณาการที่ส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบกิจการโทรคมนาคมหากกระทำฝ่าฝืนกฎหมาย แต่ไม่ถึงขนาดต้องยุติการให้บริการ เช่น

ห้ามคิดค่าบริการกับผู้ใช้บริการที่ได้รับผลกระทบทั้งหมดไม่ว่าผู้ใช้บริการนั้นจะได้อรรถหรือยื่นเรื่องร้องเรียนตามประกาศ กทช. เรื่อง กระบวนการรับเรื่องร้องเรียนและพิจารณาเรื่องร้องเรียนของผู้ใช้บริการ หรือไม่ก็ตาม จนกว่าผู้ประกอบกิจการโทรคมนาคมที่กระทำการฝ่าฝืนกฎหมายจะได้ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขการกระทำฝ่าฝืนกฎหมายดังกล่าวแล้ว หรือ

ห้ามมิให้ขยายจำนวนผู้ใช้บริการ ซึ่งถือเป็นการบังคับทางปกครองที่กระทบต่ออัตราการเติบโตของจำนวนผู้ใช้บริการ โดยจะส่งผลให้ผู้ประกอบกิจการโทรคมนาคมต้องสูญเสียความสามารถในการแข่งขัน แต่ทั้งนี้การบังคับทางปกครองดังกล่าว อาจจะนำไปใช้ได้เฉพาะกรณี que ผู้ประกอบกิจการโทรคมนาคมกระทำฝ่าฝืนกฎหมายที่ไม่มีผลกระทบต่อผู้ใช้บริการได้เท่านั้น เนื่องจากมาตรการดังกล่าวไม่มีส่วนจะไปช่วยเยียวยาความเสียหายแก่ผู้ใช้บริการ

ดังนั้นผู้เขียนจึงขอเสนอว่า กสทช. ควรนำการบังคับทางปกครองในการควบคุมและลงโทษผู้ประกอบการโทรคมนาคมตามวิธีที่ผู้เขียนได้นำเสนอ กำหนดเพิ่มเติมในกฎหมายเพื่อเป็นทางเลือกสำหรับนำมาใช้กับกรณีที่เหมาะสมได้ หรือเพื่อความคล่องตัว กสทช. ควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายโดยการระบุ เปิดช่องให้ กสทช. สามารถ ออกประกาศเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ เกี่ยวกับการบังคับทางปกครองในการควบคุมและลงโทษผู้ประกอบการโทรคมนาคมได้ภายหลังและเพื่อความคล่องตัวหากภายหลังปรากฏว่ามีการบังคับทางปกครองในการควบคุมและลงโทษผู้ประกอบการโทรคมนาคมอื่นที่เหมาะสมเพิ่มเติม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

- กมลชัย รัตนสกวาศ์.(2545).กฎหมายปกครอง.(พิมพ์ครั้งที่ 4).กรุงเทพฯ:วิญญูชน.
คณะนิติศาสตร์.มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย(2552).ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการกำกับดูแลกิจการโทรคมนาคมและการออกใบอนุญาตประกอบการโทรคมนาคม.(พิมพ์ครั้งที่ 1)
ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนศานต์.(2540).กฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง.กรุงเทพฯ : จีระรัชการพิมพ์.
ชาญชัย แสวงศักดิ์.(2550). คำอธิบายกฎหมายปกครอง. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ : วิญญูชน
ชาญชัย แสวงศักดิ์.(2543).คำอธิบายกฎหมายว่าด้วยวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง. (พิมพ์ครั้งที่ 2)กรุงเทพฯ:วิญญูชน
บรรเจิด สิงคะเนติ. (2551). หลักกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมฝ่ายปกครอง. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ:วิญญูชน.
บรรเจิด สิงคะเนติ, หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ตามรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช2540, หน้า 51.
ฤทัย หงส์สิริ.(2545). คู่มือการศึกษาวิชากฎหมายปกครอง. กรุงเทพฯ : จีระรัชการพิมพ์.
วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2554). กฎหมายปกครองภาคทั่วไป. กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์นิติราษฎร์
_____. (2546). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายปกครอง:หลักการพื้นฐานในกฎหมายปกครองและการกระทำทางปกครอง. (พิมพ์ครั้งที่ 2 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
วรพจน์ วิศรุตพิชญ์.(2538). สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพฯ:วิญญูชน.
_____. (2544). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับศาลปกครอง. กรุงเทพฯ:วิญญูชน.
สมยศ เชื้อไทย.(2552). หลักกฎหมายมหาชนเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 5) กรุงเทพฯ : วิญญูชน

สำนักงานคณะกรรมการกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ.(2552).บทเรียนการเปิดเสรีโทรคมนาคม และ การประเมินผลปฏิรูปโทรคมนาคมไทย(พิมพ์ครั้งที่ 1).กรุงเทพฯ: บริษัท ซีซี จำกัด.

สุพจน์ สุโรจน์.(2531).วิธีการลงโทษและการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด.(พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ : วิกตอรีเพาเวอร์พอยท์.

เหรียญชัย เรียววิไลสุข.(2552).การกำกับดูแลโทรคมนาคม เขาทำกันอย่างไร เราจะเลือกแบบ ไหน. ในหนังสือสารแห่งชาติ 4 สิงหาคม 2542.กรุงเทพฯ: วิสคอมเซนต์เตอร์.

บทความ

กฤตยา นาคประสิทธิ์.(2555). บทบาท และ มาตรฐาน ของ สถาบัน ด้าน โทรคมนาคม. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์ . หลักความเสมอภาค.

<http://www.publaw.net/publaw/view.aspx?id=657&Page=1>

คณะกรรมการวิชาการวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและพลังงานของวุฒิสภา. (2539) “เทคโนโลยีสารสนเทศกับกฎหมายโทรคมนาคมในยุคโลกาภิวัตน์”, หน้า 77-79
คมสัน บุญเทียม.(2553).ผลประโยชน์จากกฎหมายการประกอบกิจการโทรคมนาคม. รวม
พฤษ์ ปีที่ 28 ฉบับที่ 1. หน้า 145-151

ชนินทร์ ดิชาวัน. สิทธิและเสรีภาพในสังคมไทย. <http://www.pub->

[law.net/publaw/view.aspx?id=1236](http://www.pub-law.net/publaw/view.aspx?id=1236) สืบค้นเมื่อ 3 มกราคม 2557

เดือนเด่น นิคมบริรักษ์. (2555).ธุรกิจโทรคมนาคมไทย: ถอยหลังลงคลอง ?. [Online].

AvailableURL:<http://thaipublica.org/2012/04/thai-telecommunications/>

บริษัท กสท โทรคมนาคม จำกัด (มหาชน).(2547) ข้อมูลบริษัท[Online], Available URL:

<http://www.catt telecom.com>,

บริษัท ทูมูฟ จำกัด (มหาชน). 2555. “กว่าจะเป็นวันนี้.” [Online].

AvailableURL:<http://www3.truecorp.co.th/investor/entry/13>.

บริษัท ทศท คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน).(2550) สรุปสัญญาความร่วมมืองานและร่วมลงทุน

[Online], Available URL: http://intra.tot.co.th/intra_/benefit.htm,

บริษัท ทีโอที จำกัด(มหาชน).2555. กำเนิดโทรศัพท์

[Online].AvailableURL:[http://www.tot.co.th/images/about_tot/past-to-](http://www.tot.co.th/images/about_tot/past-to-present-55.pdf)

[present-55.pdf](http://www.tot.co.th/images/about_tot/past-to-present-55.pdf)

- บริษัท เทเลคอมเอเชีย คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน)(2550)รายงานประจำปี 2550 [Online], Available
URL:http://www.telecomasia.co.th/index.php?/name=investors&file=investors_annual_reports,
- บริษัท โทเทิล แอ็คเซ็ส คอมมูนิเคชั่น จำกัด (มหาชน).(2550).เกี่ยวกับบริษัท: ประวัติ [Online], Available URL: <http://www.dtac.t.th>,
- บริษัท แอดวานซ์ อินโฟร์เซอร์วิส จำกัด (มหาชน), รายงานประจำปี 2545, (กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท., 2545), 56.
- พรชญา ลัทธิวรรณ.(2543).บรรณาธิการ.กฎหมายและการกำกับดูแลพัฒนาระบบโทรคมนาคม. ในนิติสยามปริทัศน์ 43 กรุงเทพฯ:คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม.หน้า 136 - 143.
- ไพโรจน์ ไววานิชกิจ.(2549). ตามไปดู... การเปิดเสรีกิจการโทรคมนาคมในประเทศไทยเยอรมัน. [Online]. Available
URL:<http://www.siamphone.com/article/2005/00005/page.htm>
- ไพโรจน์ ไววานิชกิจ [Online].Available
URL:<http://www.siamphone.com/article/2005/00005/page.htm>
- มานิตย์ วงศ์เสรี.(พ.ศ. 2539).กฎหมายว่าด้วยการบังคับทางปกครองของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน.เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ ครั้งที่ 5 เรื่อง การเตรียมการรองรับกฎหมายว่าด้วยวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง : ประสบการณ์ของเยอรมัน น. 86.รายการไอที 24 ชั่วโมง.(2556). สรุปเรื่องชิมมือถือเติมเงินที่ผู้บริโภคควรทราบ.[Online].Available
URL:<http://www.it24hrs.com/2013/pre-paid-no-expired>.
- รายงานการอภิปรายหมู่เรื่อง **Rebuild Thailand Broadband Infrastructure** การสัมมนา TCT/TTA Joint Seminar 2012: Making Way to Smart Thailand – Now or Never 22 มีนาคม 2555 กรุงเทพฯ
- วรเจตน์ ภาคีรัตน์.(2548).วิธีปฏิบัติราชการทางปกครองในระบบกฎหมายเยอรมัน.รายงานการศึกษาวิจัย เสนอสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.หน้า 99-100.
- สมยศ เชื้อไทย.(2530).การกระทำทางปกครอง.วารสารนิติศาสตร์,ปีที่ 17, ฉบับที่ 3 หน้า 64.
- สำนักงานคณะกรรมการกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ. 2553. บทเรียนการเปิดเสรีโทรคมนาคมและการประเมินผลการปฏิรูประบบโทรคมนาคมไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักงานฯ

สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ
(สำนักงาน กสทช.). 2556. รายงานดัชนีชี้วัดในกิจการโทรคมนาคมของประเทศไทย ประจำปี 2555-2556. พิมพ์ครั้งที่ 1.

Jackkit Sangkittiwon.(2556).การประมูลใบอนุญาตใช้คลื่นความถี่ในประเทศเยอรมัน.
[Online].AvailableURL:<http://jackkits.blogspot.com/2012/08/case-study-spectrum-auction-in-germany.html>